

(Prospect, април 2009)

Точкови већ опадају са Тројанског коња Обаминае револуције. Да ли ће се испоставити да је и он, као Џими Картер, катастрофа у трајању од једног мандата?

Од почетка се могло наслутити да ће нас Барак Обама разочарати. Кад обећате безмало све безмало сваком – Зауставићу рат у Ираку, али ћу наставити да се борим са Ал Каидом; Покренућу економију, али ћу равномерније распоредити богатство, и тако даље – неминовно ћете многе разочарати. Људска бића, чак и она која течно читају са телепромотера, напосто не могу да ходају по води.

Али мало њих је очекивало да точкови нове администрације отпаду тако брзо. Након само неколико недеља, Обамина Бела кућа нашла се у невољама. Америчко тржиште акција изгубило је четвртину вредности од Обаминог избора. Иако почетком марта Расмусенова анкета показује да Обамину политику одобрава 56% испитаника, његов нето скор (број људи који чврсто верују у његову политику одузет од броја оних који ни мало не верују) смањен је са 28% у дану инаугурације на око 6% у марту – што је горе од Бушовог резултата у истом периоду његовог првог мандата. Кадровска криза Обаминае администрације у пуном је замаху: пошто је изгубио рекордан број од десет високо-квалификованих намештеника, тренутно је упражњено на десетине радних места виших извршних директора – укључујући дословно све трезорске послове испод највишег положаја. Шеф британске државне администрације, Гас О’Донел, пожалио се због недостатка кључног административног особља уочи конференције Г20 у априлу. “Нема никог,” рекао је. “Не бисте веровали како је то тешко.” Министар финансија Тимоти Гајтнер делује уплашено како пред директорима тако и пред ТВ камерама. Пет месеци након избора, још увек није објавио план за банкарски систем, нити је реструктурирао једну једину финансијску активу.

Чак и благонаклона штампа почиње да говори о кризи “компетенције”. У иностранству, Северна Кореја, Русија, Кина и Иран распиреју ватру, баш као и Хамас и Чавез. На домаћем терену, Обамин план с Тројанским коњем – коришћење економске кризе као изговора за радикалне социјалне реформе у областима које немају везе са

подстицањем посусталог привредног раста – прети да владу увуче у живи песак идеологије у тренутку када једино што јавност жели јесу нови послови. Центристички оријентисане демократе дубоко су забринуте због тога шта би Обаин слаб почетак могао да значи за умерену Демократску већину чије су могућности уочене у Клинтоново доба.

Председник са историјским амбицијама није ни могао да се задовољи пуким решавањем проблема рецесије. Тако је у фебруару, у телевизијски преношеном обраћању на заједничкој седници оба дома Конгреса, одржао наглашено историјски говор: “Наша привреда није упала у рецесију преко ноћи. Нити су наши проблеми почели са крахом хипотекарног тржишта или падом берзе.” Тренутна рецесија и проблеми на пољу некретнина и финансија имају дубље узроке, рекао је. Које су то скривене бољке које тако силно вапе за шаманским леком? Председник је набројао четири: енергенти, здравство, образовање и задуженост. Због занемаривања проблема – и погоршања ових слабих тачака услед прекомерног задуживања – дошао је, рекао је он, “дан за наплату” .

За Американце који су се више усресредили на председникове речи него на његов карактеристично импресиван говор ова дијагноза била је збуњујућа. Образовању, енергентима и здравству у САД, као и готово свуда, доиста је потребна помоћ. Али да ли су амерички недостаци у овим областима заиста узроци хипотекарног слома и парализованог банкарског система? Шта је са цикличним контракцијама које следе након економских успона? Шта је са вишедеценијским периодом апсурдно јефтиног новца? Шта је са свим оним зајмовима, потпомогнутим од стране Fannie and Freddie, који су одобравани недовољно солвентним клијентима? Шта је са немарним пропустима? Шта је са похлепом, тим утешним изговором? Не, према Обама, ми губимо послове и избацују нас из наших кућа под ексклузивно датим хипотекама јер Америци недостаје универзална здравствена заштита, државно дотирана обданишта, универзитет за све и напредна политика енергената усмерена на смањење штетних гасова?

Два дана након говора у Конгресу, председник је поднео буџетски извештај на 150 страна, који са 3,6 билиона долара већ представља највећу и најамбициознију експанзију америчке државе још од Великог друштва Линдона Џонсона. Она лако може бити и већа, кад успешно прође Конгрес захваћен манијом трошења коју са левице предводе Ненси Пелоси и Хари Рејд. Осим тога, упркос супротним обећањима, такав буџет захтева дефицит који је – са 12,7% БДП – четири пута већи од било ког, иначе огромног, буџета Џорџа Буша.

Мотивисан пре свега огромном посвећеношћу Обаиним приоритетним секторима, његов буџет предлаже да се потрошња владе са 21% привреде у 2008. години подигне на 28% у 2009. години. Уз потрошњу на државном и локалном нивоу, то би укупан удео владе у америчког привреди подигло на 45%, што је отприлике исти ниво као у Британији. Обаин план буџета предвиђа додатних 634 милијарди долара за здравствену заштиту као учешће у укупним трошковима универзалне здравствене заштите, која ће, према његовим проценама, бити двоструко већа од суме коју он обезбеђује; остатак новца, каже он, Конгрес ће морати да нађе. Јавно, Обама не жели да призна да је његов циљ здравствена заштита, али његов систем је замишљен тако да конкурише тренутном тржишту, којим доминира приватно здравствено осигурање. Обама би покрио већи део додатних трошкова смањењем пореских олакшица за добротворна давања и хипотекарне зајмове. (Да, исте оне хипотекарне зајмове који су у самом средишту хипотекарне И банкарске кризе).

Образовање у САД је ствар појединачних држава, а не федералне владе. Устав је по том питању јасан, али Вашингтон се, нарочито под Бушовим режимом, немилосрдно у то уплитао. Обама је сада, у име централне владе, начинио продор без преседана, захтевајући универзалне стандарде у школама, високо образовање за сваког Американца спонзорисано од стране Вашингтона и улогу савезне државе у образовању која, према његовим речима, почиње “од самог рођења и траје током читаве каријере.” Цифре за то још нису јавно објављене, али биће огромне.

Што се тиче енергената, очекује се да ће Обама прикупити 600 милијарди долара продајом права на трговину емисијама угљеника. То је, у суштини, велики додатни намет на целокупну делатност приватног сектора – 800 долара нових пореза годишње за сваког Американца. Председник такође планира да потроши 15 миларди долара годишње бирајући победнике на пољу алтернативне енергије, упркос свим показатељима да никакав напредак ни на једном познатом фронту не може да произведе нешто што би било налик економски оправданој алтернативи фосилним горивима. Стивен Чу, нови министар за енергетику, назвао је цене енергената у Америци “абнормално ниским”. Нови порез на угљеник треба да традиционално снабдевање енергентима учини тако скупим да алтернативе постану одрживе.

Чак и ако вам се допада Обаина либерална оријентација, она је у потпуној супротности са политиком која треба да се носи са тренутно горућим питањем - проблемом незапослености. Све у свему, Обама намерава да савезну владу повећа за једну трећину, што би се финансирало додатним билионима долара дефицита. Обама жели да улогу државе у америчкој економији подигне на ниво који није виђен још од 1945.

Не, он то не може

Пише: Бартл Бул
понедељак, 06 април 2009 18:40

Обамин план да јавна потрошња до 2011. године падне на, још увек високих, 22% БДП - илузоран је. Намена већине планираних програма, укључујући 1 билион долара за здравство, оптимистично предвиђање пораста БДП током тог дугог периода на 4%, превелика улога самог Вашингтона, као и тренутни план потрошње, чине таква предвиђања крајње непоштеним. Посебно запрепашћује – по обиму и недомишљатости – “штедња” у износу од 1,6 билиона долара до 2019. године, што ће се, како тврди Обама, постићи обустављањем Бушове кампање у Ираку. 2019? Кампања је завршена 2009, а Буш је потписао споразум са ирачком Владом којим се предвиђа повлачење трупа до 2010.

Председников исхитрен и неразматран “подстицајни” пакет од 800 милијарди долара, изложен на 1073 стране и усвојен након само неколико сати расправе, пошто су обе партије признале да ни један конгресмен или сенатор није ни покушао да га прочита, била је, појединачно узев, највећа мера потрошње у историји америчке владе. Са 5,8 % БДП, овај пакет је три пута већи од било ког европског пакета. Он нема никакве везе са сређивањем садашњег стања привреде, а врло много са великим државним социјалним програмом: 80 посто пакета потрошиће се после ове године, а до тада чак и Обамина канцеларија предвиђа здравих 3 посто раста БДП-а. Према прорачуну Heritage Foundation

, током десет година, укупни трошкови повећаног социјалног давања достићи ће 127 000 долара по пореском обвезнику

Водоинсталатер Џо је једина особа коју Обама није слагао током своје кампање: ова влада заиста расподељује богатство. Није чудо што Обама, упркос двонедељном додворавању републиканским конгресменима, није успео да привуче ни један једини глас који би подржао његов “подстицај”, распршивши тако своја предизборна обећања о двопартијности.

По објављивању буџета, годишња стопа сужавања привредне активности у последњем кварталу 2008 ревидирана је са 3,8% на 6,2%: овогодишњи рекордни билионски дефицит ће се тако вероватно приближити цифри од два билиона долара. Уз два незасита конгресна дома и поносно залагање председника за агресивно кејнзијанско трошење, ови дефицити дубоко ће се протегнути у будућност, све док неки Гингрич или Реган не врати клатно уназад.

***

План председника Обама представља радикално престојаванье америчке политичке

економије. Он данас стоји пред изазовом да овај велики дуг, велику револуцију владе, прода јавности која је мислила – или се бар надала – да бира несврстаног центристу. Како би свој програм учинио прихватљивим за остатак већинске, ка центру оријентисане нације, Обама се обилато користи поређењима са Великом депресијом. То поређење је нетачно.

Мерено историјским стандардима, данашња рецесија, по озбиљности и трајности (само три или четири квартала негативног раста), представља уобичајено сужавање привредних активности. Са економским растом који ће се, према предвиђањима свих страна, опоравити у другој половини ове године, америчка економија стоји много боље него током рецесије у периоду 1981-81, када је незапосленост, која тренутно износи 8,1%, достигла 10,8%. Рецесије током 1990-91. и 2001. биле су неуобичајено кратке и благе. Ова садашња, која траје неких 15 месеци и којој се назире крај, биће нешто дужа него шеснаестомесечно посустајање привреде током 1975-76. и 1980-81, слична с обзиром на смањење БДП-а (БДП је 2008. године заправо порастао, упркос лошем последњем кварталу), а знатно блажа од обе с обзиром на најважније: незапосленост.

Стога, упркос томе што нас председник стално на то подсећа, данашња ситуација нимало не личи на Велику депресију. Аутомобилска производња пала је 1932. године за 90 % у поређењу са 25 % у 2008. (без стране конкуренције тридесетих година прошлог века); у периоду 1931-32. пропало је више од 10 000 банака у поређењу са неколико десетина током 2008-09. (и 3000 током 1987-87), а незапосленост је 1932. године премашила 25%. Америка би могла да се приближи Великој депресији само ако би се председникови удари на пословање и инвестирање на његовом убрзаном путу ка државној несолвентности наставили довољно дуго да његова злокобна предвиђања постану стварност.

Америчка економија можда није тако лоша као што то Обама каже, или тако лоша каква би била без његовог рекордног задуживања, али она јесте у проблемима. Он би поводом тога морао нешто да учини; зато је и изабран. Уместо тога, он се њоме користи као приликом за промовисање (према америчким стандардима) крајње амбициозног и идеолошког програма. Од New York Times-а на левом крају, па све до Wall Street Journal -а на десном, Обамин буџет се назива највећом променом у америчкој политици још од Реганове револуције током 1980-их. Економску политику Била Клинтона обележило је смањење социјалног програма, што га је учинило наследником Регана у мери у којој је Блер наследник Тачерове. Обамина револуција преокреће Клинтонovu политику, како на микро плану, специфичном ревизијом Клинтонovих епохалних социјалних реформи, тако и на макро плану, одбацивањем фискалне дисциплине и филозофије приватног сектора усмерене ка привредном расту током последњег демократског мандата у Белој

кући.

Обама је, додуше, током кампање 2008, најавио неке од ових иницијатива, али он је обећао тако много противречних и немогућих потеза – одговорност на плану фискалне политике и политике енергената, на пример, да би било тешко наћи тачку која неким његовим говором није покривена. Највећи тренутак искрености ове администрације, међутим, било је иступање Обаминог шефа кабинета Рама Емануела, главног организатора чикашке политичке машинерије која је осмислила овај сјајан политички феномен, који је рекао, “Криза је шанса која се не сме пропустити. Ова криза даје нам шансу да урадимо нешто што никада не бисмо могли раније.” Хилари Клинтон, друга моћна фигура у администрацији, недавно је у Бриселу изјавила следеће: “Никада немојте да пропустите добру кризу ... Немојте да је пропустите када она може да има веома позитиван утицај на климатске промене и енергетску сигурност.”

То је изјава која оставља без даха. Обамини главни људи јавно (премда нехотично) признају управо ону врсту тајног кабалистичког плана који је толико презиран у вези са Бушовом администрацијом. Замислите шок у Обаминој политичкој бази да је Дик Чејни назвао 11. септембар “добром кризом” јер пружа покриће за дуго прижељкивану инвазију Ирака. Тројански коњ владе – коришћење једне уобичајене, скоро већ окончане рецесије, као изговора за радикалне социјалне интервенције и фундаментално проширење улоге државе – погађа виталну тачку привреде и тржишта: поверење. У комбинацији са изгледима високе инфлације и високих пореза, то значи да је новац на опасном терену.

Обамина упозоравајућа реторика веома се разликује од тона његовог хероја из области економије, Френклина Рузвелта (ФДР). Данашњи изазови Вашингтона мали су у поређењу са изазовима ФДР-а. Природа америчке државе се променила; године 2008, након огромне фискалне експанзије у време Буша, јавна потрошња чинила је 20% привреде. Године 1930, та цифра је била 3%. За разлику од Рузвелта, међутим, Обама има предност од 80 година историје и зна оно што ФДР није могао знати. Са кејнзијанским мултипликатором (ефекат привредног раста од 1 долара јавне потрошње), за који се током времена показало да је добрано испод 1 долара, спектакуларно позајмљивање које је неопходно за покриће његових трошкова преноси огроман терет на нашу децу, а задуживање постаје не само неетично него и неприуштиво.

Обама је обећао да ће покушати да се из потрошачке јаме коју копа извуче помоћу већих намета за оне који зарађују више од 250.000 долара годишње. То не може да

функционише. Ако оставимо по страни штету коју ће такве неподстицајне мере нанети улагањима и малим компанијама, Обамина пореска политика у стилу “исцеди богате” напосто неће прикупити довољно новца за покриће Обаминог стила трошења. Према Брајану Ридлу из Heritage Foundation, према председниковим плановима, број оних који не плаћају порез на приход достићи ће 50%, што је злокобна “преломна граница” на којој демократија постаје механизам којим се већини омогућава да живи од имовине и рада различитих мањина. Неспособан да затвори рупу порезима, Ујка Сем ће бити принуђен да штампа новац у размерама које нису виђене још од Џимија Картера.

***

Обама се позива на Регана скоро исто тако често као на ФДР-а, али ситуацију са којом се Америка данас суочава најбоље можемо да упоредимо, не са Великом депресијом или Регановом револуцијом, већ пре са Картеровом бољком: забрињавајућом слабашћу и малаксалошћу како код куће тако и у иностранству. Враћајући се краткотрајном експерименту(1931-39) New Deal-а, који је и сам представљао аномалију током 240 година републике, Обама мења филозофско усмерење америчке државе. То је супротно ономе што су умерени Американци очекивали да добију када су за њега гласали.

Независни центриста: била је то лаж века. Није било важно што је Обамин противник, Џон Мекејн, био један од највећих двопартијских националних лидера последњих 20 година или што је Обама био најпартијскији демократа у америчком Сенату. Није било важно што је, по објављивању кандидатуре и након само 142 дана проведених у Вашингтону, протекло тек неколико месеци од Обамине политичке каријере у чувеној корумпираној чикашкој демократској машинерији. Због аспирација или осећања кривице, породична историја овог унука кенијског пастира ласкала је многим Американцима који су, суочени с алтернативом у лику видно остарелог и хендикепираног Макејна, знали тачно шта је Џо Бајден мислио када је Обаму назвао «првим mainstream Афроамериканцем који је артикулисан, паметан, уредан и лепо изгледа.» Месијански сценарији врло су симбиотични. Они се заснивају на блиској спрези са верником. Обамина спрега гласила је: «Ти спери моје историјске грехе, а ја ћу спрати твоје.»

Сада се показао прави Обама. Умерена и одржива верзија Демократске партије оличена у Кенедију и Клинтону, заснована на личној одговорности и ниским порезима, као и на високом расту привреде жртвована је са пречасним Рајтом, Обамином верским ментором током претходних двадесет година. Идеологија се вратила на сцену. С

обзиром на то да долази од најрадикалнијег председничког кандидата у историји обе партије, то не треба да нас изненади. Али, за практичне демократе у једној политички умереној земљи која се још увек заснива на филозофији наглашене индивидуалне слободе, ово револуционарно ширење улоге савезне владе веома је забрињавајуће. Обаино преузимање толике количине новца и одлучивања у тако темељним обљастима свакодневног живота повлачи сувише задуживања, сувише неефикасности и сувише контроле једне корумпиране и дистанциране политичке класе. То није промена којој смо тежили.

***

Стога је најважније питање у демократским круговима следеће: “Шта поводом тога ради Хилари?” Њене присталице и даље осећају да су јој избори украдени. Са главним градом у штрајку, државама које устају против зависности од савезне владе, великим изгледима за скору смену министра финансија, великим бројем још увек непопуњених кључних позиција, забринутом либералном штампом и падом популарности у анкетама, одлазак Хилари Клинтон могао би да доведе до потапања, већ опасно нагнутог, административног брода, и да јој ослободи пут за номинацију 2012.

Њен однос са председником, који је на личном плану суштински нестабилан, из дана у дан све више бива нарушен његовим грубим размахивањем по значајним постигнућима политике двопартијности током Клинтонове владе, нарочито у погледу социјалних реформи и фискалне дисциплине. Иако се до сада највећи потреси његове владавине осећају на домаћем терену, Хиларина улога министарке иностраних послова отежана је због неискусног и конфузног председника.

Озбиљни људи не воле да их доводе у везу са Белом кућом која, осам недеља након инаугурације и четири месеца након избора, у време озбиљних економских потреса, није имала ни једног јединог кандидата за читав низ финансијских места, још мање неког ко би заиста и био постављен. Пол Вокер, шеф Обаиног савета за економска питања, недавно је ситуацију у министарству финансија назвао «срамном.» Фијаско са именованима понавља се и у сфери одбране, државних послова и у многим другим одељењима. Ништа слично никада до сада није виђено у Вашингтону.

Хиларин кредибилитет и способност за обављање повереног посла озбиљно угрожава и преношење великог дела њене одговорности на Ричарда Холбрука, кога све стране у

Вашингтону сматрају тешко укротивим градитељем империје кога ни један министар спољних послова не жели да види у свом дворишту. Ако Холбрук успе са својим отровним пехаром «АфПак-а» (Авганистан, Пакистан, прим.прев.), Обама ће му дати посао Клинтоновке; али, ако не успе, пропада и она. Она представља сувише велику снагу у Америци да би силом била утерана у садашње оквире.

Председников лош однос са војском, са којом Хилари везује узајамно поштовање, добро је познат. Обама је упорно порицао да офанзива генерала Петреуса има ефекта у време док се одвијала, а наставио је то да понавља још дуго након њеног успешног окончања. Председничково цинично заговарање ангажовања у Авганистану које треба да надомести очигледну мекоћу по питању Ирака за многе је узнемирујуће. У међувремену, у време огромних нових федералних издатака у свим другим областима, војсци је обећано највеће резање трошкова још од краја 1940-их.

Обамини константни сигнали слабости на плану спољње политике – од нелагодне наде да ће противници као што су Путин и ајатолах Хомеини променити понашање као резултат пријатељских иницијатива, па све до великих смањења трошкова одбране и шизофреног понашања у вези са Палестином – већ наговештавају застрашујући низ изазова и отпора широм света. Кинески бродови никада раније нису демонстрирали силу пред америчком морнарицом као пред бродом за океанско надзирање USNЦ Imre ssable

у марту. Северна Кореја никада није прекидала споразум са Јужном Корејом, нити је тако прорачунато упућивала изазове као што је сада унапред објавила датум нелегалне ракетне пробе. Нити је икада, после Џимија Картера, свет имао прилике да види како се Русија смеје Вашингтону, као у случају недавног захтева да се ракетна одбрана у источној Европи замени сарадњом у Ирану, или јефтине (\$2,1милијарда) руске куповине америчке базе у Киргистану (принуђујући НАТО да се због виталног снабдевања Авганистана креће копном преко Русије и Ирана, и дајући Путину огромну подршку мула). Од трагичног Вијетнама који Обама припрема у Авганистану још је гора чињеница да ће Иран, кроз две године, вероватно поседовати нуклеарно наоружање. То би била једна од највећих катастрофа на плану спољње политике у историји Америке. Обама има времена да нешто уради, али неће.

Републиканска партија је у таквом расулу да пропушта да искористи кризу Обамине владе. Тридесетседмогодишњи гувернер Луизијане, Боби Дзиндал, републиканска звезда у успону, одржао је прилично крут говор у одговору на председничково обраћање Конгресу. Нови шеф републиканског националног одбора, Мајкл Стил, недавно се јавно препуцавао са конзервативним титаном Рашом Лимбоом. Сара Пејлин и Мајк Хакаби поделили су између себе радничку класу и религиозну десницу, а Мит Ромни за сада ћути. Неколико конгресмена, сенатора и гувернера почели су да користе

Не, он то не може

Пише: Бартл Бул
понедељак, 06 април 2009 18:40

природне антипатије својих бирача према огромним повећањима издатака у области социјалне заштите, задуживања и мешања савезне државе, али ни један за сада не успева да се издвоји из гомиле. Генерал Петреус, можда најсјајнија звезда на републиканском хоризонту, говориће овог пролећа у Ајови, првој станици током кампање за партијску номинацију. Дугорочно гледано, Обамину администрацију могао би да спасе неки нови Гингрич, који би са десног крила могао да врати у Вашингтон политику окренуту привредном расту. У том случају, многи демократски сенатори и конгресмени остали би без својих намештења. За сада, међутим, права претња председнику долази из његове све незадовољније партије. Обамина разградња Клинтоновог економског завештања крајње је штетна. За умерене демократе, који увиђају да им средњи пут даје најбоље изгледе за придобијање дуготрајне већине, опасно је да буду повезани са тако идеолошки обојеним руководством. Још је горе када се ради о идеологији са најмањим изгледима на успех. На домаћем терену, мере председника представљају историјски прекретничко, на дуговима засновано присвајање огромног простора приватног и економског живота. Више ратовања, а мање привредног раста, лоше је вођство и лоша политика.

(Превод с енглеског: Весна Тодоровић)